

Maja Polić, Marija Puharić-Harašlić i Ema Juričić

PRILOG POZNAVANJU OBITELJI DR. FRANJE RAČKOGA: RODOSLOVLJE I KORESPONDENCIJA¹

Dr. sc. Maja Polić
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci
Ružičeva 5, HR – 51000 Rijeka
polic@hazu.hr

DOI: 10.21857/9xn31cwr6y
Stručni članak
Primljeno: 13. 9. 2024.
Prihvaćeno: 24. 2. 2025.

Mr. sc. Marija Puharić-Harašlić, dr. med.
Rodoslovni centar Kastavštine i Liburnije
Branka Laginje 8, HR – 51211 Matulji
marija.puharic.haraslic@gmail.com

Ema Juričić, studentica
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Sveučilišna avenija 4, HR – 51000 Rijeka
juricicema1@gmail.com

Dr. Franjo Rački, crkveni, politički i kulturni djelatnik te historiograf, bio je predmet mnogih, mahom znanstvenih istraživanja. Ipak, svega nekoliko priloga posvećeno je istraživanju rodoslovlja njegove obitelji. Zahvaljujući digitalizaciji matičnih knjiga, u članku se donose novi, potpuniji doprinosi njegovu rodoslovnom stablu. Također, zahvaljujući korespondenciji Franje Račkoga pohranjenoj u njegovoj ostavštini u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, dan je prilog poznavanju njegova odnosa s pojedincima iz njegove uže i šire obitelji. Ukupno je sačuvano jedanaest pisama adresiranih na njega te šest pisama koja je taj Fužinarac uputio

¹ Dio članka iskorišten je za izlaganje na znanstveno-stručnome skupu XIX. *Dani dr. Franje Račkoga* u suorganizaciji Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci s Područnom jedinicom u Puli, Udruge „Dr. Franjo Rački“ Fužine i Osnovne škole Ivanke Trohar, Fužine. Skup je održan 26. studenoga 2021. u Domu kulture u Fužinama. Zahvalu na svesrdnoj pomoći upućujemo tajniku Rodoslovnoga centra Kastavštine i Liburnije Miljenku Ujčiću i gđi Zlati Bujan-Kovačević.

raznim članovima svoje obitelji. Tako mu, među ostalim, piše njegov brat Anton/Tone obavještavajući ga o teškim financijskim nevoljama u kojima se našao, o provedenoj zapljeni dijela njegove imovine, a u idućoj zapljeni na red će doći i imovina samoga dr. Račkoga, pa ako ni to ne bude dovoljno, namirit će se imovinom ostalih članova obitelji. Korespondencija s bratom Vatroslavom svjedoči o pomoći koju mu je brat Franjo pružio u vezi s tiskanjem njegovih djela šumarske tematike. Dr. Rački pak u svojim pismima spominje i suradnju s biskupom Josipom Jurjem Strossmayerom. Iz pisama je vidljiva i njegova briga za sestre, posebice sestru Mariju, te za nećake.

Ključne riječi: Franjo Rački; rodoslovlje; članovi obitelji Rački; Fužine; korespondencija.

1. Uvod

Dr. Franjo Rački (Fužine, 1828. – Zagreb, 1894.), crkveni, politički i kulturni djelatnik te historiograf, bio je predmet mnogih, mahom znanstvenih istraživanja.² Razmatrani su različiti aspekti njegova djelovanja, od historiografskih prinosna do crkvene, političke i filozofske djelatnost i dr. Objavljivani su i podaci o rodoslovlju njegove obitelji, ali bez temeljitijega istraživanja. Zahvaljujući digitalizaciji matičnih knjiga i njihovoj lakšoj dostupnosti, donosimo nove, potpuniye doprinose njegovu rodoslovnom stablu i poveznici s bliskim rođacima. Također, zahvaljujući korespondenciji dr. Račkoga pohranjenoj u njegovoj ostavštini u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, dan je prilog poznavanju njegova odnosa s pojedincima iz njegove obitelji. Ukupno je sačuvano jedanaest pisama adresiranih na njega te šest pisama koja je taj znameniti Fužinarac uputio raznim članovima svoje obitelji.

2. Rodoslovlje obitelji Franje Račkoga

O užoj obitelji dr. Račkoga osnovne informacije prvi je dao njegov suvremenik i suradnik Tadija Smičiklas, koji je bio dobar poznavatelj brojnih epizoda u

² O Franji Račkom postoji obilje literature, između ostalog: Tadija Smičiklas, *Život i djela Franje Račkoga*, Zagreb 1895; *Izbor iz djela. Franjo Rački* (priredio Jakša Ravlić), Zagreb 1969; Ante Guljin, „Bibliografija radova Franje Račkoga i bibliografija radova o njemu“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 9, Zagreb 1979, str. 275–373; Mirjana Gross, „Franjo Rački: ključne godine profesionalnoga povjesničara“, *Radovi Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Zavod za hrvatsku povijest, 34/36, Zagreb 2001/2004, str. 63–88; ista, *Vijek i djelovanje Franje Račkoga*, Zagreb 2004; Tomislav Markus, „Moderna civilizacija u stvaralaštvu Franje Račkog“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 21, Zagreb 2004, str. 243–265.

njegovu životu.³ Kako je zapisao, Rački je rođen u Fužinama od oca Grge i majke Margarete rođene Padavić. Imali su tri kćeri i tri sina, ali T. Smičiklas ne donosi detaljnije podatke o njima. Djeci su Grga i Margareta omogućili obrazovanje, a najviše novaca, kako je Smičiklas istaknuo, potrošili su upravo na Franju, koji je bio najodaniji knjizi. Smičiklas je iznio podatke o obiteljskom imovinskom stanju, pa je tako zapisao da je Grga Rački u mladim danima imao kućicu s nešto zemlje. Iako je bio analfabet, za razliku od supruge Margarete, koja je imala osnovnu pismenost, Grgina urođena mudrost i ambicija rezultirale su svladavanjem krčmarskoga zanata i otvaranjem trgovine mješovite robe. Uz to, trgovao je i lesom, odnosno drvnom građom, poput mnogih trgovaca iz Gorskoga kotara. Zahvaljujući sretnim okolnostima koje su ga pratile, sagradio je dvije kuće, a kupio je i treću te oko stotinu jutara zemlje. Time je ušao u red uglednih građana, pa je dugo obnašao dužnost mjesnoga suca, a više su mu instance ponudile i plemstvo, što je odbio.

Ferdo Šišić, koji je objelodanio bogatu korespondenciju Račkoga i Strossmayera⁴ te koji je, zahvaljujući tomu, svojedobno bio najupućeniji u povijest obitelji Rački, objavio je da se obitelj potkraj 17. ili početkom 18. stoljeća doselila iz područja Kranjske u Gorski kotar, i to najprije u Brod na Kupi, a odande u Fužine.⁵ Obitelj Rački, tumačio je, potječe iz mjesta Raka u Koruškome kotaru. Šišić, kao i kasnije Ante Gulin⁶, povezuje ime toga mjesta s prezimenom Rački. Također, kao i Smičiklas, i Šišić je zapisao da je obitelj imala tri sina i tri kćeri.

Godine 1995. tiskan je prilog Stanislava Južniča o prilogima za rodoslovlje F. Račkoga.⁷ Autor, pozivajući se na urbare sela Rake, u Općini Kostel u Sloveniji, na samoj granici s Hrvatskom, donio je informaciju kako je prvi pripadnik obitelji Rački bio Andreas/Andrija i spomenut je u *Liquidations Extratu*, sastavljenom u povodu smrti baruna Adama Langenmantla 1681. godine.⁸ Na temelju istraživanja matične knjige krštenih u Kostelu, kojoj nedostaje period u kojem je spome-

³ T. Smičiklas, n. dj., str. 1, 2.

⁴ Riječ je o ediciji *Korespondencija Rački – Strossmayer*, koju je u četiri knjige u povodu stogodišnjice rođenja F. Račkoga izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, a uredio Ferdo Šišić (Zagreb, 1928. – 1931.).

⁵ Ferdo Šišić, *Franjo Rački historik. Proslava stogodišnjice rođenja Franje Račkoga, u Zagrebu 1. i 2. juna 1929.*, Zagreb 1929, str. 26.

⁶ Ante Gulin, „Znanstvena djelatnost i radovi Franje Račkoga“, *Dometi*, 12, 5, Rijeka 1979, str. 34.

⁷ Stanislav Južnič, „Prilozi za rodoslov Franje Račkog“, *Vjesnik povijesnog arhiva Rijeka*, 37, Rijeka 1995, str. 335–349.

⁸ Isti, str. 339.

nuti A. Rački rođen, i matičnih knjiga rođenih⁹ iznio je podatak kako se obitelj iz Raka odselila u Fužine u prvoj polovici 18. stoljeća.¹⁰ Pozvao se na gradivo iz ostavštine dr. Andrije Račkoga,¹¹ prema kojemu je spomenuti A. Rački rođen u Kostelu 1708., a njegov potomak Blaž 1739. u Fužinama.¹² Pozivajući se na radove A. Gulina¹³ i Antuna Burića,¹⁴ prihvatio je zaključak F. Šišića da su se preci F. Račkoga iz Raka najprije preselili u Brod na Kupi, no kako njihov boravak ondje nije evidentiran, zaključio je da je trajao kratko. Smatrao je i da je razlog doseljavanja Antona Račkoga u Fužine bilo sudjelovanje u gradnji Karolinske ceste,¹⁵ čiji su graditelji ondje naseljavani, a ne ratarstvo, kako se ranije pretpostavljalo.¹⁶

Godine 1998. tiskana je knjiga Branimira Račkoga o istoj tematici.¹⁷ Sadržaj poglavlja *Genealogija porodice Rački (stanje na dan 21. 8. 1990.)* navodi nas na pomisao da autor nije imao u rukama prethodno navedena djela. Naime ondje je, između ostaloga, zapisano kako je Grga Rački (rođen u Fužinama 5. 3. 1798.) imao trojicu sinova – Antona (rođen u Fužinama 3. 5. 1822.), Franju (rođen u Fužinama 25. 11. 1828.) i Vatroslava (rođen u Fužinama 27. 1. 1842.) te kćer Antoniju (rođena u Fužinama 9. 12. 1825.).¹⁸ Anton je pak imao sina Vinka (rođen u Fužinama 17. 1. 1854.), Vatroslav sina Franju (rođen u Đakovu 8. 10. 1883.), a Antonija kćer Julijanu Kučan (rođena u Fužinama 19. 6. 1849.).

Digitalizacija matičnih knjiga učinila ih je dostupnijima istraživačima, stoga je njihovo istraživanje znatno olakšano. Na temelju matica rođenih, vjenčanih i umrlih Župe Fužine, koje su dostupne i na internetu,¹⁹ te stališa duša iz 1768., 1795., 1761. – 1850. i 1815. – 1862. donosimo nove spoznaje o rodoslovlju obitelji

⁹ Isti, str. 340.

¹⁰ Isti, str. 341.

¹¹ O njemu usp. bilj. 74.

¹² Isti, str. 342.

¹³ A. Gulin, n. dj., 1979, str. 34.

¹⁴ Antun Burić, *Povijesna antroponimija Gorskog kotara u Hrvatskoj*, Rijeka 1979, str. 206–207.

¹⁵ Karolinska cesta od Karlovca do Rijeke i Kraljevice građena je 1726. – 1732. i dobila je ime po hrvatsko-ugarskom kralju Karlu III., tijekom čije je vladavine izgrađena. URL: Karolinska cesta. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 22. 6. 2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/30637>>.

¹⁶ Neda Andrić, „Postanak, rast i razvoj naselja – stanovništvo i življenje, Fužine, Lič, Vrata, Belo Selo, Slavica i Benkovac“, *Zbornik Fužine*, Fužine 1985, str. 24.

¹⁷ Branimir Rački, *Kronologija članova porodice Rački*, Zagreb 1998. Zahvaljujemo Davoru Kauzlariću iz Osnovne škole Ivanke Trohar, Fužine, koji nam je ustupio to djelo.

¹⁸ Isto, str. 27.

¹⁹ <https://www.familysearch.org/en/>.

dr. Račkoga, koja se u maticama pojavljuje u različitim prezimskim oblicima: Rasschi, Raski, Racski i Racsky.²⁰

Počevši od spomenutoga Andrije Račkoga, utvrdili smo da je rođen 16. 6. 1708. u naselju Kostela uz Kupu, u Sloveniji, te da je preminuo 17. 8. 1782. Bio je u braku s Barbarom Svob/Švob, rođenom 16. 11. 1713. u Fužinama i preminulom ondje 15. 6. 1781. U njihovu braku u Fužinama je rođeno sedmero djece: Tomislav/Toma, rođen 5. 12. 1734.; Lucija, rođena 1735.; Blaženko, rođen 27. 1. 1739.; Šimun, rođen 27. 10. 1741.; Ursula, rođena 25. 9. 1743.; Marija, rođena 31. 8. 1745.; i Helena, rođena 14. 4. 1751. te udana za Antona Svoba/Švoba. Među njima je najzanimljiviji Blaženko, koji je obnašao dužnost suca. Bio je oženjen Antonijom, rođenom 1759. godine. Njih dvoje vjenčali su se 28. 7. 1784. No 3. 3. 1806. Antonija je preminula te se Blaženko 28. 11. 1766. vjenčao s Ursulom Blažević, rođenom 1730. u Fužinama. Tijekom braka Antonije i Blaženka u Fužinama je rođeno sedmero djece. Prvi je od njih Matija, rođen 18. 9. 1785.; zatim Marija, rođena 24. 1. 1790.; Franjo, rođen 16. 9. 1791.; Stjepan, rođen 17. 8. 1800.; Antonio, rođen 25. 5. 1804.; Bartol, rođen 1806.; i Grga, rođen 5. 3. 1798., i upravo je on otac dr. Franje Račkoga.

Grga Rački oženio je 17. 11. 1818. u Fužinama Margaretu Padavić, rođenu 12. 7. 1803. također u Fužinama.²¹ Živjeli su na adresi Fužine 6. Margaretini su roditelji bili Juraj Padavić i Marija. Grga i Margareta imali su devetero djece i sva su rođena u Fužinama.²² To su bili: Juraj, rođen 17. 4. 1820.,²³ Anton/Tone, ro-

²⁰ Stališ duša iz 1788. nestao je iz Župnog ureda u Fužinama.

²¹ U knjizi vjenčanih Župe Fužine za razdoblje 1815. – 1857. na str. 3 upisano je vjenčanje Gregoriosa Ratchaya (20 g.) i Margarithe Padavich (15 g.) dana 17. 11. 1818. Izvor: Knjiga vjenčanih Župe Fužine 1815. – 1857., URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q57-899C-GVGQ?i=393&wc=9RK1-DP8%3A391644801%2C391820101%2C391820301&cc=2040054,images394> (pristupljeno: 13. 5. 2024.).

²² U knjizi rođenih Župe Fužine za razdoblje 1815. – 1849. upisano je rođenje osmero od devetero njihove djece. Matične knjige Župe Fužine: knjiga rođenih Fužine za 1815. – 1849. i vjenčanih 1815. – 1857., preuzete sa stranice FamilySearc.org. Croatia, Church Book, 1516-1994, Roman Catholic, Fužine, Birth (Rođeni) 1778-1857 Marriages (vječnani), (1815-1857) URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q57-899C-GVTF?wc=9RK1-DP8%3A391644801%2C391820101%2C391820301&cc=2040054,Images:394,219,227,239,252,261,270,285i314> (pristupljeno: 13. 5. 2024.).

²³ 17. 4. 1820. Georgius Ratchai (br. str. 22, dvostruka 12), str. na FamilySearch 219. Izvor: Knjiga rođenih Župe Fužine 1815. – 1845. URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q57-L99C-GKRD?i=218&wc=9RK1-DP8%3A391644801%2C391820101%2C391820301&cc=2040054> (pristupljeno: 13. 5. 2024.).

đen 3. 5. 1822.;²⁴ Antonija Natalija, rođena 9. 12. 1825.;²⁵ Franjo, rođen 25. 11. 1828.;²⁶ Marija, rođena 2. 7. 1831.;²⁷ Andrija Ivan, rođen 26. 11. 1833.;²⁸ Alojzija, rođena 12. 6. 1837.;²⁹ Ignacije Vatroslav, rođen 27. 1. 1842.³⁰, a preminuo u Đakovu 11. 8. 1917.; te Vinka Marija, rođena 17. 1. 1846.³¹

Vezano uz nećake F. Račkoga, pronašli smo podatke za sinove njegova brata Antona/Tona, odnosno za sina Franju, rođenoga 11. prosinca 1847., i Vinka, rođenoga 17. siječnja 1854., dok za Jozefa nismo pronašli podatke.³²

²⁴ 3. 5. 1822. Antonius Racski (br. 36, dvostruka 19), str. na FamilySearch 227. Izvor: Knjiga rođenih Župe Fužine 1815. – 1845. URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G99C-GKVF?i=226&wc=9RK1-DP8%3A391644801%2C391820101%2C391820301&cc=2040054> (pristupljeno: 13. 5. 2024.).

²⁵ 9. 12. 1825. Antonia Natalia Racski (str. 60, dvostruka 31), FamilySearch str. 239. Izvor: Knjiga rođenih Župe Fužine 1815. – 1845. URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G99C-GK2B?i=238&wc=9RK1-DP8%3A391644801%2C391820101%2C391820301&cc=2040054> (pristupljeno: 13. 5. 2024.).

²⁶ 25. 11. 1828. Andreas Franciscus Xavier Racshi (str. br. 85, dvostruka 43), str. na FamilySearch 252. Izvor: Knjiga rođenih Župe Fužine 1815. – 1845. URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G99C-GK6M?i=251&wc=9RK1-DP8%3A391644801%2C391820101%2C391820301&cc=2040054> (pristupljeno: 13. 5. 2024.).

²⁷ 2. 7. 1831. Maria Racsky (str. br. 103, dvostruka 52), str. na FamilySearch 261. Izvor: Knjiga rođenih Župe Fužine 1815. – 1845. URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G99C-GK82?i=260&wc=9RK1-DP8%3A391644801%2C391820101%2C391820301&cc=2040054> (pristupljeno: 13. 5. 2024.).

²⁸ 26. 11. 1833. Andreas Joannes Racski (str. br. 118, dvostruka 60), str. na FamilySearch 270. Izvor: Knjiga rođenih Župe Fužine 1815. – 1845. URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G99C-GKC5?i=269&wc=9RK1-DP8%3A391644801%2C391820101%2C391820301&cc=2040054> (pristupljeno: 13. 5. 2024.).

²⁹ 12. 6. 1837. Aloysius Racski (str. br. 148, dvostruka 75), str. na FamilySearch 285. Izvor: Knjiga rođenih Župe Fužine 1815. – 1845. URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G99C-GKHD?i=284&wc=9RK1-DP8%3A391644801%2C391820101%2C391820301&cc=2040054> (pristupljeno: 13. 5. 2024.).

³⁰ 27. 1. 1842. Ignatium Ratsky dvostruka str. br. 104), str. na FamilySearch 314. Izvor: Knjiga rođenih Župe Fužine 1815. – 1845. URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G99C-GK9G?i=313&wc=9RK1-DP8%3A391644801%2C391820101%2C391820301&cc=2040054&personUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AQKMX-Q4JZ> (pristupljeno: 13. 5. 2024.).

³¹ Podatak o rođenju nije upisan u MK rođenih za Vincentiju Mariju Racsky, pa pretpostavljamo da je rođena i krštena u nekome drugom mjestu.

³² Podatke nam je dostavila gospođa Zlata Bujan Kovačević, koja ih je prije više godina prepisala u Župnom uredu u Fužinama u dva stališa. Danas je jedan od tih stališa zagubljen. Pri posjetu Župnom uredu u Fužinama u veljači 2024. stališe nismo pronašli.

3. Korespondencija dr. Franje Račkoga s članovima njegove obitelji

U Ostavštini Franje Račkoga³³ pohranjenoj u Arhivu HAZU u Zagrebu sačuvano je jedanaest pisama adresiranih na F. Račkoga te šest pisama koja je taj Fužinarac uputio raznim članovima svoje obitelji u periodu 1862. – 1867. godine. Među korespondentima su braća Vatroslav i Anton/Tone, nećaci Franjo, Jozef i Vinko te rođak Andrija. Među korespondencijom su i tri pisma Milke Senković rođene Rački, koju u svojem članku spominje Ana Batinić pretpostavivši da je riječ o sestri F. Račkoga, no nismo uspjeli utvrditi njihovu poveznicu.³⁴ Milka Senković, kako autorica navodi, supruga je Martina Senkovića, vlastelinskoga činovnika, s kojim je živjela u Đakovu.³⁵ Očito je da je riječ o bliskoj osobi dr. Račkoga, s obzirom na to da mu je dotična u pismu iz 1887. godine zahvalila na plaćanju računa švelji za zimsku opravu.³⁶ Milka se spominje i u pismu Vatroslava Račkoga.³⁷

3.1. Vatroslav Rački

Od braće i sestara F. Račkoga najviše se istaknuo Vatroslav.³⁸ S navršenih osamnaest godina upisao je Gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcima. Nakon završetka obrazovanja 1864. godine zaposlio se kao šumar na vlastelinstvu Đakovačke biskupije, a pri tome mu je pomoglo prijateljstvo njegova starijega brata Franje i biskupa Strossmayera. Vatroslav se spominje i u spomenutoj *Korespondenciji Rački – Strossmayer*³⁹. Tako je u listopadu 1864. Strossmayer umirujućim tonom javio Račkomu da će njegov brat u Đakovu biti dobro primljen.⁴⁰ Biskup je bio dobro upućen u Vatroslavovu situaciju, pa je sredinom siječnja 1865. u *post scriptum*u javio Račkomu kako je njegov brat ozdravio.⁴¹ Očito su biskup

³³ Ostavština Franje Račkoga, Arhiv HAZU, Zagreb, signatura HR-AHAZU-52.

³⁴ Ana Batinić, „Korespondencija Franje Račkoga s pojedincima iz zapadne Hrvatske: pisma sa ženskim potpisom“, *Problemi sjevernog Jadrana*, 20, Rijeka 2022, str. 79–90.

³⁵ Ista, str. 79.

³⁶ Ista, str. 82.

³⁷ Usp. bilj. 46.

³⁸ O njemu više: Branko Ostajmer, „Prilog životopisu Vatroslava Račkog: neuspješna kandidatura na saborskim izborima 1906. godine“, *Zbornik muzeja Đakovštine*, Đakovo 2005, str. 141–164. Autor navodi da je rođen 26. siječnja 1842. u Fužinama, dok je u matičnim knjigama kao datum rođenja zabilježen 27. siječnja.

³⁹ Usp. bilj. 4.

⁴⁰ Strossmayer Račkomu, *Korespondencija*, I, Đakovo 7. 10. 1864, str. 25.

⁴¹ Strossmayer Račkomu, *Korespondencija*, I, Đakovo 16. 1. 1865, str. 29.

i Vatroslav dio slobodnoga vremena provodili zajedno, pa je u ožujku 1867. bi-skup Račkomu pisao kako je bio u „lovu“ na šljuke, i to s „dobrim uspjehom“, a u ribolovu je sudjelovao i njegov „braco“.⁴² U ožujku 1870. Strossmayer je iz Rima zamolio Račkoga da pozdravi svojega brata izrazivši zadovoljstvo što navedeni uz rad stigne i pisati.⁴³ Šišić je pojasnio u bilješci kako je Vatroslav tada radio na knjizi *O sjećanju i gojenju šume*.⁴⁴

F. Rački brata Vatroslava spomenuo je tek 1871. godine, i to u zdravstveno nezgodnoj situaciji.⁴⁵ Naime brat mu je obolio od groznice te je stigao k njemu u Zagreb kako bi ozdravio, no stanje mu se ondje pogoršalo, a to ga je spriječilo da krene na put u Križevce, gdje se planirao sastati s pojedincima iz svoje šumarske struke. Sredinom studenoga 1871. godine Vatroslav je bratu zahvalio na velikoj pomoći koju mu je pružio oko tiskanja njegova prvoga djela *O sjećanju i gojenju šuma*.⁴⁶ U međuvremenu je završio i drugi rukopis, naslovljen *Važnost lučbe u šumarstvu*,⁴⁷ pa je brata ponovno zamolio da ga pročita te da korigira pogreške. Pojasnio je kako mu je namjera bila rukopis, nakon što ga sastavi, još jednom u cjelini pročitati, no, kada ga je konačno završio, posvetio se poslu i, odlazeći ranom zorom i dolazeći kući navečer, bio je preumoran da ga ponovno čita i ispravi. Dodao je da se ne boji znanstvene kritike, s obzirom na to da je riječ o prvome takvom stručnom djelu, sastavljenome od domaće i njemačke literature, koja nigdje u cjelini nije objavljena. Očito je imao pripremljena sredstva za tisak, pa je bratu javio kako će trošak tiskanja od pet do šest stotina primjeraka sam podmiriti. Sugerirao je da se tiskanje obavi prije šumarske skupštine, pa će oko 6. prosinca doći u Zagreb i obaviti korekturu. Ponovno ga je s velikom ljubavlju zamolio da mu ispravi rukopis kako bi što prije mogao biti dan u tisak. Predvidio je da će Franji, vjerojatno se referirajući na njegovo nakladničko iskustvo i uz pretpostavku da će mu rukopis biti zanimljiv, za to biti potrebne dvije večeri. Vatroslav je bratu prenosio i podatke o ljudima s kojima je bio u kontaktu, pa je tako zapisao da su svi zdravstveno u redu, osim izvjesnoga Kolomana, koji je u Osijeku bolovao od tifusa i bio na granici smrti. Duhovito mu je prenio pozdrav od „Milke“ – pretpostavljamo da je riječ o Milki Senković, zatim od „Ljubice,

⁴² Strossmayer Račkomu, Korespondencija, I, Đakovo 29. 3. 1867, str. 41.

⁴³ Strossmayer Račkomu, Korespondencija, I, Rim 8. 3. 1870, str. 100.

⁴⁴ Isto, str. 101.

⁴⁵ Rački Strossmayeru, Korespondencija, I, Zagreb 2. 10. 1871, str. 144.

⁴⁶ HR-AHAZU-52, XII A/1, Đakovo 11. 11. 1871.

⁴⁷ Knjiga je objavljena pod imenom *Lučba u šumarstvu 1872. godine*.

tasta, punice i do 150 rođakah, kojim već neznam ni ime ni prezime“. Prenio mu je i podatke o đakovačkoj svakodnevici, pa je u prosincu iduće godine Rački Strossmayeru napisao kako je od brata iz Đakova dobio informaciju da je ondje lijepo vrijeme i da dozrijevaju jagode i maline.⁴⁸

Sredinom ožujka 1873. Strossmayer je obavijestio Račkoga kako mu se brat ženi Sudarevićevom kćeri, čime „malo dolazimo u srodstvo“⁴⁹. Riječ je bila o Hedvigi Sudarević, čiji je otac bio provizor⁵⁰ đakovačkog vlastelinstva, đakovački načelnik i zastupnik.⁵¹ Račkoga je ta vijest očito veoma obradovala, pa je izrazio zadovoljstvo što mu brat ulazi u takvu obitelj, iako nije propustio zamijetiti da je zaručnica premlada, a da njegov brat ima već trideset godina.⁵² U travnju iste godine uputio je Strossmayera u namjeru svojega putovanja u Dalmaciju kako bi ondje proučavao gradivo iz raznih arhiva, a točan datum odlaska, kako je naveo, prilagodio je vjenčanju svojega brata koje je bilo dogovoreno za 7. svibnja navedene godine.⁵³ Tijekom svojega boravka u Đakovu Vatroslav je objavio više priloga te je sudjelovao u osnivanju Šumarskoga društva i pokretanju *Šumarskoga lista*. Sudjelovao je i u društvenom životu kao član mnogih đakovačkih društava.

U siječnju 1881. godine Vatroslav je bratu Franji javio kako je po Senkoviću primio njegovo pismo sa savjetom glede stipendije, koju je namjeravao tražiti za svojega sina Janka.⁵⁴ Javio mu je kako će postupiti prema bratovoj uputi. Zamolio ga je i da njihovoj mami prenese kako su primili njezino pismo te kako je on i njegova supruga Hedviga pozdravljaju i grle. U doba nastanka pisma očekivalo se Vatroslavovo imenovanje za *šumarnika*. Tako je Franji prenio svoj razgovor sa

⁴⁸ Rački Strossmayeru, Korespondencija, I, Zagreb 18. 12. 1872, str. 199.

⁴⁹ Strossmayer Račkomu, Korespondencija, I, Đakovo 15. 3. 1873, str. 211.

⁵⁰ Nadstojnik, odnosno upravitelj imanja. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dl5hXxY%253D.

⁵¹ Vatroslav i Hedviga imali su sedam sinova i jednu kćer. Mirko Marković, „Đakovo i Đakovština. Prilog poznavanju naselja i naseljavanja“, *Zbornik Đakovštine*, knj. 1, Vinkovci – Zagreb 1976, str. 195.

⁵² Rački Strossmayeru, Korespondencija, I, Zagreb 24. 3. 1873, str. 214.

⁵³ Rački Strossmayeru, Korespondencija, I, Zagreb 8. 4. 1873, str. 219.

⁵⁴ HR-AHAZU-52, XII A/2, Đakovo 13. 1. 1881. Osvrnuo se i na gradnju đakovačke katedrale, koja je tada bila u punom jeku, pa je zadovoljno zapisao „Naša stolna crkva svaki dan liepša. Radi se uvijek, a biti će remek-djelo umjetnosti, pa ćemo i tim djelom strani svijet upoznati sa našom domovinom.“ Gradnja đakovačke katedrale završena je i posvećena 1882. godine. Glavni inicijator njezine gradnje bio je đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer. U isto se vrijeme, dodao je, stara crkva rušila.

spomenutim Senkovićem, koji mu je ispričao cijelu povijest njegova imenovanja. Naime ono je omela afera sa štetom koju je vlastelinskim šumama u Đakovu nanio židovski trgovac drvom, izvjesni Fischer, a jednim od krivaca za to Strossmayer je smatrao upravo Vatroslava. Na temelju onoga što mu je prenio Senković i na temelju Strossmayerova ponašanja Vatroslav je zaključio da istražitelji nemaju volje riješiti njegov slučaj te da im je zazorno što je Hrvat dodajući ironično kako nije siguran smije li se tako nazivati, „odkad su naši otci Domovine u saboru druge gusle nategli“ – misleći na starčevićance i jetko zaključivši kako bi im bilo draže na tome mjestu vidjeti nekoga iz germanskoga roda. Izrazio je zadovoljstvo što u Vojnoj krajini vladaju drugačiji pogledi. Situacija očito nije išla Vatroslavu na ruku, a kako mu u toj neugodnosti nije mogao pomoći ni brat Franjo, njemu i njegovoj obitelji nije preostalo ništa drugo nego napustiti đakovačko vlastelinstvo i prijeći u Zagreb, gdje ga je u prvo vrijeme financijski pomagao njegov brat. Prije odlaska u Zagreb Franjo je bratu iskazao namjeru da će otići do generala Filipovića,⁵⁵ stoga ga je Vatroslav, „ljubavi radi“, zamolio da to učini što prije. Filipovićeva zapovijed naime ovisi o rezultatu istrage, stoga nije htio da se to otegne do mogućega ukidanja Vojne krajine, iako mu se činilo da taj čin neće doći tako skoro. Dodao je da će se nakon imenovanja sa suprugom Hedvigom odmah uputiti u Zagreb, koji nije vidio punih sedam godina, a posjetit će i brata Franju te ostalu rodbinu. Očito je da je cijeloj Vatroslavovoj obitelji bilo stalo da dobije posao, pa je bratu prenio pozdrav svoje supruge i njezinu molbu da ga preporuči generalu Filipoviću. Franji je detaljnije opisao i plan za stanovanje u Zagrebu: općina je dobila dozvolu za kupnju kuće u koju će smjestiti ured, a Vatroslav bi unutra dobio stan s čak pet prostranih soba. U prizemlju bi bili smješteni dućani. Riječ je o za ono doba golemu zdanju koje se prostiralo kroz dvije ulice i imalo ukupno četrdeset soba. Bratu Franji prenio je i vijest koja još nije bila za javnost; riječ je bila o tome da će mu za godinu dana u radni staž uračunati i sedamnaest godina službovanja u Đakovu, što je, po njegovu sudu, bilo zaista povoljno.

Iz korespondencije Račkoga i Strossmayera upitno je bilo je li Franjo bio zadovoljan Vatroslavovim odlaskom iz Đakova jer ga je početkom veljače 1882. godine, i to kao vrsnoga stručnjaka u šumarskoj struci, ponovno nudio Strossmayeru da mu savjetima pomogne oko golemih šumskih imanja.⁵⁶ Iz daljnje se njihove korespondencije jasnije vidi razlog Vatroslavova odlaska sa Strossmayer-

⁵⁵ Riječ je o Franji Filipoviću, komandantu Vojne krajine. Korespondencija Rački Strossmayer, II, Zagreb 1929, str. 440.

⁵⁶ Rački Strossmayeru, Korespondencija, III, Zagreb, 4. 2. 1882, str. 5.

rovih imanja; ondje je naime bio uvučen u prljave poslove nastale zbog jasne nepodijeljenosti općinskih i državnih šuma i parcela.⁵⁷ I dok je racionalni i čestiti F. Rački zahtijevao da biskup formalno utvrdi krivnju njegova brata, odnosno da se pokrene uobičajena istraga kako bi se krivnja utvrdila te da mu se u tome slučaju otkáže služba,⁵⁸ Strossmayer je zadnjom rečenicom svojega pisma iskazao koliko ga je cijela situacija opterećivala: „Sto milion puta Vas ljubim i molim za oprostjenje, što tako rastrese no pišem; rastresena mi je sva duša.“⁵⁹ Vatroslav Rački preminuo je u Zagrebu 11. kolovoza 1917.

3. 2. Anton/Tone Rački

Brat Anton/Tone, za razliku od Vatroslava, ostao je u rodnim Fužinama i bavio se ugostiteljskom djelatnošću naslijedivši očev posao. No, kako je vidljivo iz njegovih dvaju pisama, ta mu aktivnost nije polazila za rukom, pa je upao u financijske nevolje. Tako je koncem siječnja 1879. godine pisao bratu Franji da je dan ranije izvršena pljenidba njegove imovine na temelju duga za glavicu od tri stotine i pedeset forinti koji je imao prema riječkoj Gradskoj štedionici.⁶⁰ Na tu će glavicu, pojasnio je, prije prodaje zaplijenjenoga biti uračunate i kamate te ostali troškovi. Prigodom zapljene ostao je bez konja i jedne kobile. Ostalo mu je oruđe od sapunarnice koje očito nije moglo znatnije utjecati na iznos duga, s obzirom na to da je po pitanju toga sudac napomenuo da oruđe nitko neće kupiti. Najavljena je i nova pljenidba, ovoga puta pokretnoga Tonetova imetka i imetka njegova brata dr. Franje, a ako se ni time ne podmiri dug, početak će pljenidba nekretnine njihova oca Grge. U očito očajnome stanju, Tone je zavapio: „O Tone velike udarce uživaš na Grgičinu imetku, ako ćeš poživiti mani se ga.“ Namjera mu je bila izvijestiti Franju o tim neugodnim zbivanjima nadajući se da će brat razumjeti da on ne sjedi a da ništa ne poduzima, kao što se u obitelji tada mislilo. Želja mu je bila vratiti sve dugove, pa je, kako je naveo, štedio na prehrani te se, umjesto da jede željenu govedinu, morao „krumpirom gušiti“. Tone se očito nije smatrao krivcem za veoma nelagodnu situaciju u kojoj se našao, štoviše, bio je uvjeren da obitelj ne postupa adekvatno prema njemu. Franji je zapisao kako je njihova družina, odnosno obitelj „(...) sigurno vražja“, nimalo slična drugima, u

⁵⁷ Rački Strossmayeru, Korespondencija, III, Zagreb, 16. 2. 1882, str. 7, 8; Rački Strossmayeru, Korespondencija, III, Zagreb, 18. 2. 1882, str. 10.

⁵⁸ Rački Strossmayeru, Korespondencija, III, Zagreb, 4. 3. 1882, str. 14.

⁵⁹ Rački Strossmayeru, Korespondencija, III, Zagreb, 18. 3. 1883, str. 53.

⁶⁰ HR-AHAZU-52, XII A/3, Fužine 30. 1. 1879. O riječkoj Gradskoj štedionici usp. Milica Trkulja, *Povijesne vrijednosnice Rijeke i Sušaka*, Rijeka 2009, str. 11.

kojima se čuva svetost obitelji, smatrajući da mu obitelj mora više pomagati, jer su se svi hvalili da su prebogati, a njega, „bogca svatko ubija za tu vražju dotu“ želeći mu sve uzeti. U nadi da će se brat Franjo sažaliti nad njim i da će za njega ipak nešto učiniti, iznio je pretpostavku da će završiti u tamnici, što mu je djelovalo najizglednije.

Franjo Rački očito se nije oglašio na bratovo pismo. Tako iz Tonina odgovora s konca studenoga 1882. proizlazi da mu je brat Franjo sugerirao koje korake mora poduzeti, što je Tone i realizirao, pa je, uz ostalo, nabavio i izvadak svoje kuće u Delnicama.⁶¹ Ondje se namjeravao sastati s tamošnjim kotarskim sucem Erazmom Barčićem,⁶² no nije ga zatekao na radnome mjestu, a u Rijeci je saznao da je Barčić bolestan. Unatoč tome, respektirajući vjerojatno Tonina brata, Barčić se sa svojim pisarom, izvjesnim Božičevićem, dogovorio da mu Tone kod njega ostavi sve materijale, a on će se time pozabaviti kada ozdravi. Nastavno na to, Tone je zamolio brata da se odmah javi Barčiću i zamoli ga da upravo on preuzme kompletnu brigu nad Toninim predmetom. Nervoza je bila tim veća što je u Fužine ponovno stigao „ovrhovoditelj“ zbog duga koji Tone u međuvremenu nije podmirio.

Kako je zapisao bratu Franji, u međuvremenu ga je zadesila još jedna nevolja. Naime njegov sin Vinko, o kojemu ćemo kasnije nešto više reći, pisao mu je mjesec dana ranije i obavijestio ga je da se planira vjenčati te ga je zamolio za financijsku pomoć. No Tone mu na taj zahtjev nije mogao dati pozitivan odgovor, s obzirom na situaciju u kojoj se našao. Dodao je kako je, zahvaljujući bratu Franji, primio nešto vina, ali je od toga morao odmah podmiriti određene troškove, primjerice potrošarinu, uvozninu itd., s obzirom na to da je bio vlasnik *birtije*. Svoju je ljutnju usmjerio prema sinu Vinku, koji je bio „slab gospodar“ s obzirom na to da si od mjesečnih prihoda nije uspio uštedjeti nešto novca, pa je oca doveo u nezgodnu situaciju, tim više što su Vinkova mlađa braća još maloljetna te će još dugo trebati očevu potporu. U skladu s trenutnom situacijom, pojasnio je bratu Franji kako u najmu ima *birtiju* do konca 1883. godine. Tu će, dodao je, biti potrebno uložiti još kapitala, koji nema. Nasreću, zahvaljujući dobrim Primorcima koji su mu davali vino na dug, taj će im dug podmiriti kada proda vino, a njemu što ostane. Pojasnio je kako po cijele dane bez pomoćnika sam radi u *birtiji*, što mu je očito predstavljalo velik problem jer su ljudi k njemu rado dolazili, a kada bi morao nekamo ići, *birtiju* je morao zatvoriti. Namjera mu je bila, pojasnio je, posao povjeriti profes-

⁶¹ HR-AHAZU-52, XII A/4, Fužine 26. 11. 1882.

⁶² Irvin Lukežić, „Erazmo pl. Barčić“, *Dometi*, 9, VII-XII, Rijeka 1999, str. 97–116.

onalnoj konobarici, ali se pribojavao da će njegovi neprijatelji za nju reći da mu je žena. Zbog toga si je kao ispomoć uzeo četrnaestogodišnju sluškinju, Fanicu. Naime u Fužinama je tada postojala samo njegova *birtija* i svi posjetitelji dolazili su upravo k njemu. Tu su nastali i dodatni troškovi, primjerice, zbog učestale upotrebe, poderali su se i stolnjaci, u što će u budućnosti morati investirati. Također, još će neko vrijeme, pojasnio je, imati vino iz Primorja, a kada ga potroši, dobroga će vina uz povoljnu cijenu tražiti od braće Franje i Vatroslava, od kojih je očekivao pomoć. Smatrao je da je bolje da vino uzme od njih nego od nekoga drugoga pojašnjavajući kako su onamo dolazili „mužeki“ i nudili mu vino na poček, što mu je i odgovaralo, samo nije imao bačvica u kojima bi ga čuvao, a nije mu ih se isplatilo kupiti. Dodao je kako je imao poteškoće s Fanicom, koja, kada u *birtiju* stignu „ljudi častni i nepoznati“, puno puta „nastavi svoje bedarie i ludarie“, što mnogima predstavlja neugodnost, pa im se on onda zbog toga mora ispričavati. Dodao je kako je u tadašnjoj Rijeci toliko vina, kao da su ondje sve bačvice i vino iz cijele Austrije, a podrijetlo mu nije poznato. Zamolio je brata Franju da mu, ako je u međuvremenu obavljena svinjokolja, pošalje „malo slanine“. Uz to, zamolio ga je i malo kukuruza, pa čak i lošije kvalitete, čime će nahraniti svoja tri mala prašćica koja je platio petnaest forinti. Toni na ruku nisu išle ni ratarske prilike, pa se bratu požalio da je krumpir loše rodio, čak ga nije ostalo ni za sjeme, a ista je situacija bila i s graham: ljetu je bilo u redu, ali je jesen očito bila jako kišovita i sve je uništila, a ono što je ostalo morao je sušiti na peći. Na kraju pisma zamolio je Franju da odmah opomene Barčića, jer je namjeravao s njim porazgovarati, ali do slanja pisma nije uspio.

3. 3. Franjo Rački nećak

Sačuvana su i dva pisma koja je F. Račkomu pisao njegov nećak Franjo. Prvo pismo sastavljeno je sredinom studenoga 1869. godine, i to nakon što se nećak vratio s puta u Carigrad.⁶³ Požalio mu se na materijalnu situaciju koja ga je spustavala u svakodnevici. Primjerice onamo je stigao u „stivalima“, odnosno čizma koje su bile u lošem stanju, a stric mu se u međuvremenu nije odazvao za pomoć. Sam si je stoga za četrnaest franaka kupio „jedne stivale za po moru jer bez toga nisam mogô bit“ te za jedanaest franaka kabanicu jer mu je i ona bila potrebna. Nakon dolaska u Carigrad, s obzirom na to da nije imao solidnih čizama, bio je, kako je tumačio, primoran brodom se uputiti u Solun ne bi li ondje nešto zaradio. Zato je stricu Franji poslao mjeru da mu prema njoj kupi adekvat-

⁶³ HR-AHAZU-52, XII A/5, Solun 16. 11. 1869.

ne čizme, s obzirom na to da su one u Carigradu dostizale cijenu od dvadeset franaka. Sugerirao mu je da čizme onamo pošalje željeznicom, pa će ih on (nećak) ondje pokupiti nakon što se za osam dana onamo vrati iz Soluna. Zamolio je strica da paket adresira na „noštroma od broda“, izvjesnoga Anzelma Mihačića, a unutar paketa neka priloži i dvadeset franaka za svakodnevne troškove i za povratak kući te „jedno 11. franak“ da si kupi bugarsku kapu. Izrazio je žaljenje što ne može lako doći do „tako malenih stvari“, kao i to što su ga od kuće u svijet poslali slabo opremljenoga. Na kraju pisma, očito opčinjen ljepotama Carigrada, zaželio je stricu Franji da prije smrti vidi Carigrad, jer „ovo je lipota od sveta, krasan položaj, da nejma takova“.

Do novoga pisma nećaka Franje prošlo je dvadeset godina. Ovoga se puta nećak javio iz Fužina.⁶⁴ Svojega „veleučenoga strica“ izvijestio je kako je njegov sin Andrija, o kojemu ćemo kasnije nešto više reći, te, 1889., godine odlučio krenuti u Nadbiskupsko sjemenište u Zagrebu kako bi postao svećenik. Nećak Franjo zbog toga je bio vrlo ponosan i zamolio je strica da mu javi hoće li mladi Andrija biti primljen ondje gdje i želi studirati ili će molbu poslati u senjsko sjemenište. S obzirom na to da je Andrija htio ići u Zagreb, nećak Franjo zamolio je strica za pomoć. Pri tome je istaknuo svoju lošu materijalnu situaciju: on je, kako je sam tumačio, bio „siromašni zanatlia“ i teško bi mu bilo financirati sina u Zagrebu bez pomoći sa strane. Pojasnio je kako je jedva izdržao financirati ga osam godina dok je pohađao gimnaziju u Rijeci, ali sada to više nije mogao, stoga se uzdao u Boga i u strica, kojega nije molio za sebe nego za svoje dijete koje će jednoga dana postati svećenik.

3. 4. Jozef Rački

Autor jednoga sačuvanoga pisma jest Jozef Rački, nećak Franje Račkoga, kako pretpostavljamo sudeći prema naslovu pisma „Dragi Barba“⁶⁵. Obratio mu se s molbom za posudbu pedeset forinti, koje će mu vratiti za dva mjeseca. Pojasnio je da je bio bolestan tri mjeseca i da „nima jednog Kracara“ te je za pomoć molio strica „i gospodina Boga“. Na kraju pisma zapisao je da će novac ipak vratiti kada bude mogao raditi. Osim strica, pozdravio je „i mamu i Tetu Mariju“.

3. 5. Vinko Rački

Vinko Rački sin je Antona/Tone Račkoga. U korespondenciji F. Račkoga nalazimo četiri njegova pisma stricu, a nalazimo ga i u korespondenciji Ljudevita

⁶⁴ HR-AHAZU-52, XII A/6, Fužine 3. 6. 1889.

⁶⁵ HR-AHAZU-52, XII A/7, Simering 27. 7. 1884.

Slamnika⁶⁶ Franji Račkomu. Slamnikova su pisma nastala u doba Vinkova gimnazijskoga obrazovanja koje je započelo školske 1866./1867. godine. Profesor i ravnatelj riječke gimnazije Slamnik, očito ponukan upitom dr. Račkoga o njegovu nećaku, odgovorio mu je kako o Vinku najprije želi razgovarati s njegovim ocem, iz čega je dao naslutiti da s Vinkom nije sve u najboljem redu.⁶⁷ No, kako se Vinkov otac nije pojavljivao u školi, Slamnik mu se obratio pisanim putem, a isto je učinio i prema Račkomu. Istaknuo je kako je od početka obrazovanja bilo jasno da Vinko, iako je „dečko dobre glave“, ima problema s gradivom, stoga je Slamnik angažirao učenike kako bi svakodnevno, izuzev nedjelje i praznika, Vinku davali poduku iz svih predmeta, a na sebe je preuzeo obvezu da ga instruiira iz geografije i hrvatskoga jezika, koje je predavao. Vinko je očito imao problem i s disciplinom, pa je htio, kako je protumačio Slamnik, „slobode više i klatarenja“. U veljači 1874. godine Slamnik se Račkomu obratio poduljim pismom, započetim s velikom nelagodom zbog ozbiljnosti situacije u kojoj se našao Vinko.⁶⁸ Naime prethodnu školsku godinu mladić je završio II. redom kod prof. Bauera,⁶⁹ koji mu se smilovao i dozvolio popravak. Usljed toga Slamnik je poslao dopis Kraljevskoj zemaljskoj vladi u Ljubljani da Vinku ne ukine stipendiju nego da pričekta rezultat popravka, na što je Vlada i pristala. Vinko je, dodao je Slamnik, „nekako“ ispravio ocjenu 20. listopada, pa je izvještaj o tome tri dana kasnije poslao u Ljubljani, s molbom da mu doznače iznos stipendije. No iz Ljubljane nije stigao nikakav odgovor. Na to je Slamnik 7. veljače ponovio dopis istaknuvši da školska godina ide svojem kraju te da se izjasne hoće li Vinku i dalje stizati stipendija. Na dan pisanja F. Račkomu iz Ljubljane je stigao pozitivan odgovor. To, na veliku Slamnikovu žalost, nisu bili jedini problemi s Vinkom. One večer Slamnik je teatralno najavio: „Sad dolazi drugi čin.“ Naime Vinko se zaduživao kod kolega, a nije ni podmirivao svoje tekuće troškove. Tako je udovici Branchetti za stan i hranu bio dužan četrdeset i pet forinta, dok je primjerice Stanfelu, učeniku II. razreda iz Fužina, te Delaku, učeniku IV. razreda, ostao dužan po nekoliko forinti. Istaknuo je kako su ga učenici upozorili da je Vinko novac potrošio na pokladne plesove, dakle za zabavu. Slamniku se netom obratila i tadašnja Vinkova stanodavka gđa Lenussi, koja je zbog neplaćenih joj obveza zaprijetila magistratom. Naime Vinko joj već četvrti

⁶⁶ Irvin Lukežić, „Ljudevit Slamnik“, *Sušačka revija*, 16, 62/63, Rijeka 2008, str. 139–151.

⁶⁷ AHAZU, XII, A 663/9, Rijeka 29. 12. 1866.

⁶⁸ AHAZU, XII, A 663/13, Rijeka 18. 2. 1874.

⁶⁹ Juraj Bauer u gimnaziji je predavao od školske godine 1867./1868. do 1879./1880., i to matematiku, fiziku, računstvo, njemački, francuski, talijanski i latinski.

mjesec nije podmirio iznos najamnine, režija i pranja, što je na mjesec iznosilo pet forinti, kao i tri forinte mjesečno za doručak. Gazdarica Lenussi napomenula je da Vinko već tri mjeseca novac duguje i izvjesnoj Kunčarički, koja mu je za jednu forintu mjesečno nosila večeru iz konobe. Uputila ga je kako Vinko objедуje u krčmi, a podmiruje li trošak obroka, nije joj bilo poznato te se bojala i pitati. Slamnik je napomenuo kako Vinko nije dolazio u crkvu i na propovijedi te je, prema riječima gdje Lenussi, dodao: „Što je najgore, on se s tobom vadi, te ublažuje vjerovnike; moj će rođak biskup poslati mi, kad uzpišem, i prieko 100 fr.“ Spasonosno rješenje mogao bi biti upravo novac stipendije iz Ljubljane u iznosu od sedamdeset i devet forinti i šesnaest novčića, koji bi trebalo podijeliti vjerovnicima kako Vinka ne bi prijavili riječkom sudu i kako ne bi bio osuđen kao varalica. Slamnik je stoga od Račkoga zatražio da svojem nećaku zapovjedi da dugove podmiri sredstvima od stipendija. Dodao je kako mu je spreman pomoći kako ne bi loše prošao te da željno iščekuje odgovor F. Račkoga.

Desetak godina kasnije Vinko se stricu obratio iz Bjelovara, gdje se nastanio s obitelji: sa suprugom Marijom i sinom Vladkom.⁷⁰ Javio mu je kako je preko svoje punice dobio stričevo pismo i već je na početku započeo opisom situacije u kojoj se našao njegov otac Tone izrazivši čuđenje da djed Grga „u dobro shvaćenom vlastitom interesu nije došao do tog da uredi baštinu iza pok. djeda i otca“. Smatrao je da se nešto mora učiniti kako bi „baštinski interesenti“, među kojima je i on, na vrijeme došli do imovine. Bio je svjestan da do svojega dijela neće moći doći prije nego što se namire zapisi i tražbine. Požalio se i na manjak prihoda koje ima, ali ne i na neimaštinu. Uime svoje male obitelji dao je pozdraviti sve, a ponajviše mamu F. Račkoga, koja se, unatoč visokoj starosti, još uvijek brinula o gospodarstvu.

Godinu dana kasnije Vinko je stricu javio kako mu je pisala Franjina sestra, čije ime nije naveo, i sugerirala mu da dođe k njoj, međutim, kako nije uspio dobiti dopust, odlučio je pričekati konac mjeseca da mu stigne novi kolega, pa da on onda može kratko otići s radnoga mjesta.⁷¹ Spomenuta je sestra u međuvremenu otputovala u Fužine kako bi bila „uz brata nesretnika“, odnosno uz Tonu, „i da u nevolji ona pomogne što može“. Sudeći prema pozdravu na kraju pisma, Vinkova se obitelj povećala, pa je stricu pisao kako kod kuće imaju zidare i težake koji će im od dvije za njegovu obitelj nedostatne sobe napraviti i treću, a s njima u stanu živjela je i punica. U svemu tome javio je stricu kako je nekoliko dana „mnogo trpio“ zbog očeve nesreće, a trenutno se tješio molbom Bogu da

⁷⁰ HR-AHAZU-52, XII A/8, Bjelovar 20. 8. 1886.

⁷¹ HR-AHAZU-52, XII A/9, Bjelovar 4. 8. 1887.

odvrati od njegove obitelji „veću nesreću i žalost, kojih toliko imadosmo“. Dodao je da bi on sam pomogao ocu, ali tada to ipak nije bilo moguće. Ujedno je zamolio strica da ga izvijesti što su Senkovići odlučili po pitanju pomoći njegovu ocu.

Iz Vinkova pisma pristigloga na stričevu adresu nekoliko godina kasnije, i to kao odgovor na njegovo pismo, jasno je da je Vinku bilo veoma teško sastaviti odgovor, stoga je pismo redom sastavljao i bacao kako ne bi, pojasnio je, na strica nepovoljno djelovao.⁷² Očito je da je Tone u međuvremenu preminuo te da nitko od oporučnih baštinka njegova pokojnoga brata nije uspio doći do „siromašne imovine u Fužini“, što je F. Rački smatrao dobrom opcijom u nesnosnom stanju, jer je nakon svega učinjen kraj dotadašnjem nesnosnom i sramotnom stanju. Vinko je stricu pojasnio kako je tražio da ga se isplati, međutim to nije bilo moguće. Potom je „dao na zahtjev izjavu glede tražbina“, no ni to nije urodilo plodom. Kako je istaknuo, sredstva su mu trebala zbog tada već troje vlastite djece koja su odrastala, ali nakon svega nije gajio nadu da će vidjeti novac od baštine. Dodao je kako ga ljudi danomice pitaju o situaciji i da se pri tome čude maćehinskom postupanju obitelji prema njemu. No vlastitim je primjerom, ponosno je istaknuo, pokazao da se mlađi naraštaj može uzdići u blagostanju. Izrazio je zadovoljstvo što se ljudi dive njegovoj dječici, napose Vladku, ali pri tome je živio u bojazni da će i Vladko „stradati“ poput njega.

Zamolio je strica da mu javi hoće li idućega tjedna biti u Zagrebu, jer ga je namjeravao posjetiti i usmeno informirati o svemu. Najavio je da će prije toga u subotu k prijatelju predstojniku u Vrbovsko te u nedjelju k teti i tetku, s namjerom da još jednom čuje ono što je već čuo: „o na tisuće tražbina u Fužini“, a kada cijela situacija bude pravno riješena, da će on i ostatak obitelji dobiti osam stotina do tisuću forinti. Na kraju je kazao kako uz mala primanja i uz puničin dohodak nije uspio uštedjeti, pa su supruga i on primorani štedjeti u svemu, a ponajviše u hrani i odjeći. Stoga je naveo da stric mora razumjeti njegovu gorčinu, koja je, zaključio je, itekako opravdana.

Vinko Rački stricu Franji uputio je i nedatirano pismo, za koje pretpostavljamo da je poslano u periodu od 1884. godine nadalje, s obzirom na to da se u njemu spominje savjetnik Mažuranić.⁷³ Pretpostavljamo da je riječ o Vladimiru Mažuraniću,⁷⁴ koji je 1884. – 1898. godine bio odsječni savjetnik u Odjelu za pra-

⁷² HR-AHAZU-52, XII A/10, Ogulin 14. 4. 1893.

⁷³ HR-AHAZU-52, XII A/11.

⁷⁴ Vladimir Mažuranić (Karlovac, 1845. – Zagreb, 1928.), pravnik, zaposlenik u sudskoj službi, koji je obnašao razne dužnosti: gradskoga suca u Karlovcu, državnoga odvjetnika u Ogulinu, podžupana u Karlovcu, potom savjetnika za civilna pitanja u vrijeme okupacije Bosne 1878. –

vosuđe Zemaljske vlade. Vinko se žalio na nisku plaću: u trenutku pisanja pisma ona je iznosila devet stotina forinti, a s obzirom na to da je već sedam godina bio zaposlen na istome radnom mjestu, smatrao je da zaslužuje tisuću forinti. Prije toga radio je šest godina, ali nije naveo na kojem poslu, te četiri godine pri državnom odvjetništvu, gdje je u odnosu na druge kolege imao težu službu i manje je mogao privrijediti pri komisijama. Stoga je zamolio strica da o tome razgovara s nekom od viših činovničkih ličnosti, napose sa savjetnikom Mažuranićem, pa neka mu javi ima li uopće izgleda za povećanje primanja.

3. 6. Andrija Rački

Račkomu se pismom obratio i sin njegova nećaka Franje, Andrija.⁷⁵ Očito je da je molba Andrijin oca stricu urodila plodom, pa mu je izrazio zahvalnost na prekrasnim riječima koje je uputio njegovu nekadašnjem vicerektoru, a sada župniku Paveliću. Preporuka F. Račkoga rezultirala je naime time da ga je Pavelić odmah pozvao k sebi i rekao mu kako je želja njegova rođaka dr. Račkoga da Pavelić mladom Andriji pomogne ako mu se ikada obrati u nuždi. Istaknuo je kako ga je to izuzetno obradovalo, pa mu je odmah poslao pismo sa zahvalom na takvoj velikodušnosti i plemenitosti obećavši mu da će se njegovoj darežljivosti obratiti kada za to bude bila nužda. To nije učinio sve do pisanja toga pisma, jer u međuvremenu za javljanje nije postojala nikakva neizbježna nužda, dodavši kako nije da ima svega onoga što poželi nego svega neznatnoga što mu je bilo potrebno. Ipak, odlučio mu se obratiti. Naime još od gimnazijskih dana gajio je živu želju da

1884. godine, načelnika u Odjelu za pravosuđe Hrvatsko-slavonsko-dalmatinske vlade 1884. – 1898. godine. Bio je i predsjednik Banskoga stola u Zagrebu 1898. – 1912. Godine 1910. izabran je za redovitoga člana nekada Jugoslavenske, danas Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. O njemu: Slobodan Kaštela, „Vladimir Mažuranić – pravi član i predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“, *Rad HAZU*, 512, Zagreb 2012, str. 119–144.

⁷⁵ HR-AHAZU-52, XII A/12, Senj 7. 4. 1892. Andrija Rački (Fužine, 1870. – Rijeka, 1957.). Polazio je Kraljevsku veliku gimnaziju u Rijeci, gdje je maturirao (1888./89.). Studirao je teologiju u Innsbrucku (1892./93.), Senju i Zagrebu, gdje je doktorirao (1898.). Postavljen je za kapelana u Novom Vinodolskom (1893.), bio je profesor crkvenog prava i povijesti na Visokoj bogoslovnoj školi u Rijeci (1893. – 1902.). Od 1902. godine župnik je na Trsatu. Bavio se poviješću Rijeke i zaleđa. Pristalica je ideja biskupa J. J. Strossmayera, član Narodnog vijeća države SHS za Rijeku – Sušak; izraziti borac protiv talijanskog iredentizma. Jedan je od osnivača Staleškog društva katoličkih svećenika. Objavio je *Crkvene reforme francuske vlade u senjsko-modruškoj biskupiji (1809.-1813.)* (Zagreb, 1910.), *Iz prošlosti Sušačke gimnazije povodom tristogodišnjice (1627-1927)* (Sušak, 1928.), *Povijest grada Sušaka* (Sušak, 1929.), *Iz prošlosti Liča i Fužina* (1946.), *Prilozi k povijesti grada Sušaka* (1947.) i *Zabilježbe iz povijesti gospoštije Grobnik* (1948.). O njemu više: Maja Polić, „Prilog poznavanju života i djela svećenika i povjesničara dr. Andrije Račkoga (Fužine, 1870. – Rijeka, 1957.)“, *Croatica Christiana periodica*, 34, 66, Zagreb 2010, str. 61–72.

se posveti svećeništvu te da se, čim stupi u sjemenište, seriozno uhvati glagoljice. Međutim pojavio se problem: nije mogao doći do misala. Dodao je kako mu ga je jedan kolega obećao, ali mladi se Andrija u to nije pouzdavao. Uputio je rođaka Franju kako se intenzivno dopisuje s kanonikom Parčićem,⁷⁶ te je od njega dobio informaciju da će misal biti gotov oko Božića. No to se otegnulo, pa više nije bio siguran treba li uopće vjerovati njegovu obećanju. Stoga je ljubazno zamolio Franju da mu, ako je to ikako moguće, jedan misal pokloni. Sam bi najviše volio kada bi mogao dobiti Levakovićev misal jer je, prema njegovu sudu, „Karamanov misal (...) prava nakaza u jeziku“. Ako je moguće, volio bi ga dobiti još tijekom tekuće školske godine, jer će se na taj način što prije moći educirati na tome području koje mu je trenutno manjkavo. Na kraju ga je ljubazno pozdravio zaželjevši mu svako dobro i blagoslov božji za uskršnje blagdane.

3. 7. Pisma dr. Franje Račkoga obitelji

Gotovo svako svoje pismo F. Rački naslovio je na obitelj i započeo ga optimističnim usklikom: „Da ste zdravo!“ Kronološkim redom prvo pismo započeo je riječima koje su članovi obitelji itekako željeli čuti. „Pišem Vam posvema kratko, da sam hvala bogu živ i zdrav.“⁷⁷ Govorio je o svojim redovnim zadacima, pa je tako idućega jutra s biskupom Strossmayerom planirao krenuti u Beč, odakle im se obećao javiti. Namjeravao je na jedan dan posjetiti obitelj u Fužinama, i to u prigodi biskupova kumovanja pri blagoslovu županijske zastave na Grobničkom polju.⁷⁸ Kako je naveo, i Strossmayeru i njemu najviše bi odgovaralo da se svečanost s proljetnoga datuma odgodi za jesenji ili barem za mjesec dana, jer bi u oba navedena slučaja i Strossmayer i on bez problema mogli stići na taj veliki događaj. Obavijestio je obitelj da bi brat Vatroslav, prema liječničkoj preporuci iz Križevaca, trebao otići direktno u toplice, stoga je zamolio obitelj da namiri troškove bratova odlaska obećavši da će im pomoći kada se sastanu. Na kraju, očito namjeravajući smiriti prilike, dodao je: „Imajmo strpljenja; takova su vremena; nijednomu nije tako, kako bi htio i želio.“

Novo pismo napisao je „u hitnji“ s namjerom da obitelj obavijesti da je u petak ujutro sa Strossmayerom stigao u Beč, odakle će u četvrtak ili petak krenuti želje-

⁷⁶ Riječ je o Dragutinu Antunu Parčiću (Vrnbik na Krku, 1832. – Rim, 1902.), hrvatskom jezikoslovcu. Bolonić, Mihovil, „O životu i radu Dragutina A. Parčića (U povodu 70. obljetnice smrti)“, *Bogoslovska smotra*, 42, 2, 1973, str. 418–438.

⁷⁷ HR-AHAZU-52, XII A/12, Đakovo 13. 5. 1862.

⁷⁸ O tome: Maja Polić, „Uzroci i posljedice posvećenja zastave Riječke županije na Grobnišćini“, *Grobnički zbornik*, 10, Čavle 2016, str. 95–102.

znicom do sv. Petra te odande u Rijeku.⁷⁹ U nedjelju će prisustvovati spomenutoj svečanosti na Grobničkome polju i već u ponedjeljak krenut će natrag u Beč, gdje ga čekaju „nagli poslovi“. Kako neće moći posjetiti obitelj u Fužinama, izrazio je nadu da će njegova rodbina, poglavito sestra Marija, doći do Rijeke ili bar na Grobničko polje, da se ondje sastanu i da vide biskupa Strossmayera. Očito je da je Račkoga tada morila neka nevolja, pa je zapisao: „Ondje ćemo se porazgovoriti o meni. Stvari moje nestoje tako zlo, kako Vi mislite. Ja ću svakako u Zagreb, koj mjesec prije ili poslie. Ako imam gdjejkoga neprijatelja, imam još više prijatelja.“ Pritom ih je zamolio da mu donesu njegovu „ljubičastu (violettu) reverendusritanu“, odnosno svećeničku halju, i to „dobro speglanu“, dodavši kako ne treba rimski šesir.

U novom pismu s početka lipnja 1862. godine najavio je kako će idućega ponedjeljka krenuti parobrodom po Dunavu na put od Pešte preko Osijeka do Đakova, kamo će, ako sve bude teklo po planu, stići u srijedu u doba ručka.⁸⁰ Izvijestio je kako njegove stvari „ondje dobro stoje“. Naime, prijedlog je dan kralju i Rački se nadao da će u kratkom roku biti potvrđen, odnosno, ako sve bude brzo, mogao bi biti imenovan za dva tjedna, dok bi, ako predmet bude dulje ležao u kraljevskom kabinetu, njegovo imenovanje moglo uslijediti za mjesec dana. Riječ je bila o funkciji školskoga nadzornika i izvijestitelja za pučke i srednje škole koju je Rački tada obnašao.⁸¹ Naime 9. veljače 1863. imenovan je školskim savjetnikom i nadzornikom kod Kraljevskoga hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog namjesničkog vijeća, a tu je funkciju obnašao do 10. travnja 1867., kada je postao predsjednik Akademije. Napomenuo je kako su on i biskup poduzeli korake, odnosno zamolili svoje prijatelje da ubrzaju imenovanje. Isti dan kada ga kralj bude potpisao obavijest o tome poslat će mu brzojavom u Đakovo. Znajući da obitelj jedva čeka da sazna vijesti, obećao je da će im se javiti pismom ili brzojavom. Ako bude imenovan, najavio je da će se što prije oprostiti s Đakovom i pohitati u Zagreb te si ondje pripremiti stan. Nakon toga će posjetiti obitelj u Fužinama i otići u Senj pozdraviti biskupa.⁸² Zamolio ih je da mu pripreme „njekeje stvari“ istaknuvši da će, kad bude imenovan, pisati u Rim da mu odande pošalju stvari „put Jakina“, odnosno Ankone i

⁷⁹ HR-AHAZU-52, XII A/13, Beč 18. 5. 1862.

⁸⁰ HR-AHAZU-52, XII A/14, Beč 4. 6. 1862.

⁸¹ Antun Cuvaj, *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, sv. 5, Zagreb 1910, str. 45, 49.

⁸² Mirko Ožegović (Vinarec kraj Križevaca, 1775. – Senj, 1869.), svećenik, kanonik, senjsko-moždruški biskup, poslanik na zajedničkome Hrvatsko-ugarskom saboru. Mile Bogović, *Senjski biskup Mirko Ožegović (1833. – 1869.)*, *Cris*, 14., 1, Križevci 2012, str. 183–188.

Trsta u Zagreb.⁸³ Pojasnio je da će mu kao savjetniku pri Kr. namjesničkom vijeću u ruke pasti svi viši crkveni i školski poslovi za Kraljevine Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju dodavši kako će zagrebački kanonikat slijediti sam po sebi nakon imenovanja savjetnika. Pritom je izrazio nadu da će sve biti dobro.

Sredinom prosinca 1864. godine javio je obitelji da se 7. prosinca vratio u Zagreb, dok je biskup preko Zidanoga mosta išao u Beč, a odande parobrodom u Đakovo.⁸⁴ Iz opisa puta saznajemo da je on protekao u najboljem redu, uz dobre vremenske uvjete, a samo ih je na jednome mjestu zatekao problem na željeznici, pa su nekoliko sati vožnje zamijenili vožnjom kočijom. Prenio im je i svoje zadovoljstvo dobro obavljenim poslovima ističući odnos pape prema njima: „bio je s nami jako ljubezan i učinio nam je sve po volji. Da mi izkaže svoju privrženost imenovao me je papa ‘protonotarom apostolskim’“, što je za Račkoga bio izraz velike časti. Naime time je postao crkvenim dostojanstvenikom ili prelatom, imao je pravo na biskupsku crkvenu odjeću, odnosno „mantelletu“ i mogao je pjevati misu pod mitrom. Informaciju o tome dobio je u Rimu, a uskoro je odande trebao primiti i posebnu diplomu. Za boravka u Rimu vodio je računa o svojim sestrama Mariji i Alojziji/Lojzi, pa im je kupio narukvice, kao i sluškinji Fanici, a trećoj sestri i majci kupio je pojasnu iglu te je najavio da će im to u idućim danima poslati poštom. Javio im je da ga je kontaktirao brat Vatroslav, koji je dobro, ali je trebao nabaviti neke artikle, pa mu je Rački poslao deset franaka za šivanje košulja. Trebala mu je i puška, pa mu je Rački sugerirao da od brata Tone uzme dvocijevku dok si ne uspije nabaviti drugu jer nova košta četrdeset franaka. Također, izrazio je potrebu za posteljinom, na što je Rački odgovorio da mu treba osigurati tek najpotrebnije, jer on sam „odmah prvoga mjeseca, nemoža dignuti novac“, a nije ni u redu da svi troškovi padnu na brata Franju. Na kraju je javio da su kod njega svi zdravi, da snijega ima tek malo te da bi, ako vrijeme dopusti, želio da ga mama posjeti za vrijeme božićnih blagdana, za koje se nada da će proteći u zdravlju i veselju.

Početkom lipnja 1866. pisao je svojoj sestri Mariji, s kojom se dobro slagao.⁸⁵ Veseleći se što je primio njezino pismo, izrazio je žalost što je bolesna, stoga ju je nastojao umiriti i dati joj podršku za što skorije ozdravljenje. Dao je pozdraviti i njezina liječnika Šlopera, s kojim se očito poznao. Izvijestio ju je o svom kretanju, odnosno planu da on i biskup idući tjedan krenu kući, a na putu će se

⁸³ Pretpostavljamo da je riječ o stvarima kojima se koristio 1857. – 1860., kada je, po preporuci senjskoga biskupa M. Ožegovića, I. Kukuljevića i J. J. Strossmayera, bio upućen u Rim, gdje je obnašao dužnost kanonika Hrvatskoga papinskog zavoda sv. Jeronima.

⁸⁴ HR-AHAZU-52, XII A/15, Zagreb 17. 12. 1864.

⁸⁵ HR-AHAZU-52, XII A/16, Pešta 8. 6. 1866.

zaustaviti u Beču, gdje je namjeravao obaviti neke poslove: „Mi znamo“, dodao je, „(...) kako nam valja ondje raditi; a svakako ćemo s Ugarskom doći na čisto; pak će to biti za naš narod od velike koristi, da nekoleba se više među Peštom i Bečom.“ Kao jedan od načina naveo je: „Da kako, dalo bi se u dva dana sve prekinuti, kada bi sljedili politiku, koja se tjera po zagrebačkih ulicah i kavanah. Ali tada jao našem narodu!“ Najavio joj je da će je iz Beča brzojavom izvijestiti na koji će način stići u Zagreb napomenuvši joj da o tome nikoga ne smije obavijestiti jer nije želio da ga itko drugi osim članova obitelji dočeka na kolodvoru. Izvijestio ju je da će biskup, kako mu se tada činilo, ići direktno u Đakovo. Sestra je očito za njega rješavala i neke praktične poslove – primjerice osvrnuo se na sadržaj brzojava koji joj je poslao sa zamolbom da izvjesni Leutzendorf biskupove slike pošalje u Đakovo; od nje je očekivao da nećaka Franju i oca Grgu pošalje k navedenom, a Rački će potom na sebe preuzeti brigu i trošak. Marija je očito uživala bratovo povjerenje, pa joj je sugerirao da mu ne treba polagati račune do u detalje dajući joj odriježene ruke da troši za ono što je potrebno. Primjerice ako naiđe na dobro crno vino, neka ga kupi, zatim ako njoj ili sluškinji Fanici bude trebalo kupiti ljetnu odjeću, neka to učine od njegovih sredstava. On bi im, kako je istaknuo, u Beču bio kupio odjeću, ali se bojaio prijevare. Još joj je napomenuo kako je cijena srebra jako skočila, pa će se na neko vrijeme morati okaniti kupnje srebra. Naklonost prema sestri izražavao je i korisnim darovima, primjerice satom ili „lijepom mašnom za kosu“ koju joj je namjeravao kupiti u Beču. Na kraju ju je zamolio da pismo preda u ruke Jagiću⁸⁶ šaljući joj pozdrave za sve uz želje da budu veseli i da zapjevaju bez njega dodajući šaljivo: „sestra kao primadona, a otac Grga primo tenore“. Marija mu se očito obratila i sa zdravstvenim upitima, pa joj je odvratio kako smatra da bi bilo dobro da se češće ide kupati s Fanicom, ali da se o tome raspita kod liječnika.

Rački se sestri Mariji javio iz Rima koncem lipnja iduće godine.⁸⁷ Obavijestio ju je da su prošloga utorka sretno stigli u Rim iz Pariza, odakle joj je pisao, napomenuvši da su „ovih dana u svetkovinama“; tako je prethodnoga dana bila velika svečanost u crkvi sv. Petra u kojoj je i on sudjelovao odjeven kao apostolski protonotar te je dobio mjesto uz više od četiri stotine biskupa iz cijeloga svijeta. Najavio joj je da planira idućega dana navečer ili najkasnije prekosutra krenuti preko Firence i Venecije do Zagreba nadajući se da će onamo stići koncem tjedna. Istom prilikom javio joj je da su svečanu skupštinu Akademije odgodili na 27.

⁸⁶ Misli se na hrvatskoga slavista Vatroslava Jagića (Varaždin, 1838. – Beč, 1923.). O njemu više: Stjepan Damjanović, „Franjo Rački u Jagićevim ‘Spomenima mojega života’“, *Analiz Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, 30, Zagreb – Osijek 2014, str. 21–31.

⁸⁷ HR-AHAZU-52, XII A/17, Rim 30. 6. 1867.

srpnja, i to s namjerom da „profesori“ lakše dođu u Zagreb. Zbog tog će razloga Strossmayer krenuti prvim parobrodom put Đakova te će se vratiti u Zagreb na skupštinu. Pažljivi brat najavio joj je da joj iz Pariza nosi „malu uspomenu“.

4. Zaključak

Dr. Franjo Rački bio je predmet znanstvenih i inih istraživanja stotinu i više godina. Ipak, nepoznanicu su oduvijek predstavljali detalji rodoslovlja njegove obitelji, pa je tako do danas bio nepoznat i broj njegove braće i sestara. Istraživanjem matičnih knjiga, stališa duša i sl. došlo se do zaključka da su njegovi roditelji Grga i Margareta, uz njega, imali još osmero djece, odnosno ukupno petoricu sinova i četiri kćeri. Na temelju njegove korespondencije s članovima obitelji, u prvome redu s braćom i nećacima, došli smo do zaključka da su navedeni živjeli veoma skromno i oskudno te da su uživali veliku pomoć svojega brata Franje, koji im je očito uvijek bio spreman pomoći, primjerice najistaknutijem bratu Vatroslavu, nekoć šumaru na vlastelinstvu Đakovačke biskupije, a kasnije šumaru kod Šumarskoga nadzorništva u Zemaljskoj vladi u Zagrebu. U Fužinama je ostao Franjin brat Anton/Tone, koji je naslijedio ugostiteljski obrt njihova oca Grge. Korespondencija je pokazala kako je zapao u velike dugove, pa je čak doveo u pitanje i cjelokupnu tamošnju obiteljsku imovinu. Bolje nisu prošli ni nećaci, pa su i oni našli veliki oslonac u stricu Franji, prije svega materijalan. U korespondenciji se posebice izdvaja sin Antona/Tona, Vinko, koji se spominje i u korespondenciji profesora i ravnatelja riječke gimnazije Ljudevita Slamnika i F. Račkoga. Taj je mladić sazrijevanjem i zasnivanjem vlastite obitelji i dalje bio potrebit stričeve pomoći, koju mu je ovaj očito spremno pružao.

Korespondencija F. Račkoga s obitelji odisala je optimističnim tonom i iz nje se razaznaje i njegovo povjerenje u pojedine članove, napose u sestru Mariju, pa ju je upućivao u svoje poslovne planove, stajališta i putovanja mahom poslovne prirode, na koja je odlazio uglavnom s biskupom Strossmayerom. Njegov nasljednik, koji je bio svijetla točka obitelji, jest dr. Andrija Rački, teolog, istomišljenik i F. Račkoga i biskupa Strossmayera te autor znamenitih djela o Sušaku i širemu kvarnerskom zavičaju.

Iako pisma nisu opširna i ne donose nam pregršt podataka, ipak nam omogućavaju razaznavanje odnosa u obitelji Rački, a i svjedoče nam o plemenitome karakteru dr. Franje Račkoga, intelektualca, crkvenoga, političkoga i kulturnoga djelatnika te historiografa i prvoga predsjednika Južnoslavenske (danas Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti, kojega je, osim blagosti i dobrohotnosti, resila i čestitost, makar i na štetu članova njegove brojne obitelji.

Maja Polić, Marija Puharić-Harašlić, Ema Juričić

A Tribute to the Knowledge Regarding Dr. Franjo Rački's Family: Genealogy and Correspondence

Summary

Dr. Franjo Rački – ecclesiastic, political and cultural worker, and historiographer – was frequently the subject of researches, mainly of scientific ones. Nevertheless, only a few tributes were dedicated to the research of his family genealogy. Thanks to the digitization of the registry books, the paper offers newer and more complete contributions to his family tree. Franjo Rački's correspondence kept at the Archives of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb as part of his legacy offers a tribute to the knowledge regarding his relationship with individual members of his nuclear and extended family. In total, eleven letters addressed to him, and six letters this man of Fužine addressed to various members of his family, have been preserved. Inter alia, his brother Anton/Tone writes to Franjo informing him of grave financial difficulties he had found himself in, of a part of his possessions having been confiscated, and that the possessions of Dr. Rački himself would be seized the following time. In case the latter did not suffice, the possessions of other members of his family would be confiscated too. Correspondence with his brother Vatroslav bears witness to the assistance Franjo provided to his brother regarding publishing of his writings related to the field of forestry. Dr. Rački further mentions in his letters the collaboration with Bishop Josip Juraj Strossmayer. The care for his sisters – in particular for his sister Marija, and his nephews, is visible from the letters too.

Keywords: *Franjo Rački; genealogy; members of the Rački family; Fužine; correspondence.*